

A közzététel időpontja: 2021. július 16.
Az alkalmazás kezdő dátuma: 2022. január 1.

ROMÁN NÉPISMERET

RÉSZLETES ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNYEK

A) KOMPETENCIÁK

Közép- és emelt szint

A vizsgázó:

- ismerje Románia földrajzi elhelyezkedését, hegységeit és vizeit;
- legyen jártas a térképhasználatban;
- legyen képes Románia gazdasági és természetföldrajzának szöveges bemutatására;
- legyen képes a különböző régiók földrajzi, történelmi, kulturális sajátosságainak a bemutatására;
- rendelkezzen alapismeretekkel a hazai románság földrajzi elhelyezkedéséről, településtörténetéről, mindennapi életkörülményeiről;
- mutassa be a településföldrajzi viszonyok hatását a honi románság életmódjára;
- tudjon önállóan is információkat gyűjteni tárgyi és írásos történelmi forrásokból, magazinokból, tanulmányokból és filmekből;
- legyen képes a román, a magyar és az egyetemes történelmi ismeretek összekapcsolására;
- ismerjen fejedelmekről szóló történelmi legendákat, filmeket és más művészi alkotásokat;
- legyen képes jelentős román, magyar és egyetemes történelmi események térben és időben való elhelyezésére, nevek és helyek összekapcsolására;
- ismerje a román nemzetiség történetének legfőbb jellemzőit, hazai településterületeit, természet és gazdaságföldrajzi meghatározóit;
- rendelkezzen alapismeretekkel a történelmi és a mai Magyarország románságának (művelődés) történetéből;
- értse a(z) (újra)telepítések okait és körülményeit;
- legyen képes tárgyi (archív fotók, muzeális értékű tárgyak) és írásos emlékek (régi levelek, anyakönyvek) alapján felvázolni a saját faluja (hely)történetét;
- ismerje az alapvető nemzetiségi és állampolgári jogszabályokat;
- legyen képes azoknak a szociológiai sajátosságoknak a bemutatására, amelyek meghatározzák a népcsoporthoz tartozók kapcsolatrendszerét;
- tudja ismertetni a román nyelvjárások és a tájnyelvi változatok főbb sajátosságait;
- legyen önálló véleménye a kettősnyelvűségről és a kétnyelvűségről;
- legyen képes ok-okozati összefüggésekben megérteni az egyházszakadás közvetlen és közvetett okait;

- legyen képes a magyarországi románság tárgyi és szellemi értékeinek többszemponú jellemzésére;
- fedezzen fel párhuzamokat a román és a magyar népi kultúrában; ősi motívumok vándorlásában;
- legyen képes a különböző nemzetiségi kultúrák kölcsönhatásának a felismerésére, azonosságok és különbözőségek lényeglátó bemutatására szóban és írásban egyaránt;
- ismerje az ortodox templomok főbb építészeti stílusjegyeit;
- értse a hagyomány és újítás kölcsönhatását, az értékmentés- és teremtés filozófiáját;
- legyen véleménye a média szerepéről a hagyományörző és teremtő tevékenységben;
- legyen képes a földrajzi, történelmi, művelődéstörténeti, etnológiai és művészeti ismeretek ötvözésére;
- legyen tájékozott a színház, a zene, a filmművészet, a tudományok, a technika és a sport világában.

Emelt szinten

Minden témakörben (részterületen) az ok-okozati összefüggések komplexebb megértése, a tudásanyag integrált szemléleten alapuló elsajátítása, igényes írásos és előszavas feldolgozása.

B) TÉMAKÖRÖK

Az emelt szintű vizsga tartalmi követelményeibe beletartoznak a középszintű vizsga tartalmi követelményei.

1. Földrajzi ismeretek

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
1.1 Általános ismeretek Románia földrajzáról	Románia helye Európában. Földrajzi fekvése, szomszédos országai. Földrajzi, történelmi jellemzői. Jelentősebb térségei, régiói és etnográfiai tájegységei.	Románia helye a nagyvilágban. Összehasonlítása Európa és a föld hasonló országaival. Földrajzi, történelmi, társadalmi és gazdasági jellemzői.
1.2 Románia földrajzi, történelmi arculata	Népessége, etnikai összetétele. Természeti adottságai, hegységei, vizei. Növény és állatvilágának jellemzői.	

1.3 Népeiségének etnikai összetétele, településszerkezete	Településtípusai. Népei. Románok és magyarok együttélése határon belül és azokon túl.	
1.4 Földrajzi jelképei (nép)művészeti alkotásokban; Etnogeográfiai tájegységei	Románia specifikus jelképei legendák, mítoszok, mondák tükrében. Pl. Bukarest legendája (Bucur pásztor); Román Ateneum (a román kultúra szimbóluma); Eminescu hársfája (a szerelemesek fája).	Interdiszciplináris ismeretek. Etnogeográfiai tájegységek szépirodalmi és közismereti szövegekben, valamint a társművészetekben (képzőművészet, film). Románia különleges kultúrkincsei mint a Világörökség integráns részei.
1.5 Turizmus	Síkvidéki, hegyi, hegyaljai, balneoklimatikus üdülőhelyek. Gyógyturizmus, falusi turizmus.	
1.6 A magyar-román határ menti települések földrajzi helyzete	Településföldrajzi viszonyok elemzése, nyelvvállapot. Hatásuk a románság életmódjára.	Turisztikai központok Romániában, Magyarországon és Európa más országaiban (általános ismeretek).
1.7 Tájegységek alakok találkozása	Földrajzi, történelmi, vallástörténeti, művészeti ismeretek integrált közvetítése. Tájegységek, történelmi korok és alakok találkozása a művészet és a tudomány alkotásaiban (pl. <i>Olt völgye, Cozia kolostor, Mircea cel Bătrân, G. Bogza Curtea Oltului, Goga Oltul, I. Minulescu Pe malul Oltului</i>).	Kitekintés egyetemes és magyar alkotásokra (<i>néhány műre</i>). C. Brâncusi három-négy művének értelmezése, szoborcsoportjainak ismerete. Szürrealizmus. Utazás az integrált ismeretek birodalmában.

2. Történeti ismeretek

2.1 A románok története

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
2.1.1 A kezdetek	Az élet első jelei a mai Románia területén. A román nép és nyelv kialakulásának tényszerű ismerete.	Különböző elméletek. Elméletek a románság etnogenezisééről.

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
2.1.2 A román államok létrejötte	A feudális államok berendezkedésének feltételei. A vajdaságok mint az első politikai formációk Moldovában és Havasalföldön.	Gazdasági, társadalmi és politikai struktúrák a román feudalizmusban.
2.1.3 A török veszély	A román fejedelemségek és a török terjeszkedése. Havasalföld és Moldova helyzetének megszilárdulása, fejlődése.	A fanarioták helye, szerepe a románok történetében. Fejedelmek ábrázolása (szabadon választott) szépirodalmi és képzőművészeti alkotásokban és a filmvilágban.
2.1.4 A nemzeti újjászületés kora	Az erdélyi románok a 18. században. Az erdélyi és a magyarországi parasztság helyzete. Horea, Cloșca és Crișan felkelése és annak következményei. Tudor Vladimirescu forradalmi mozgalma. A „Szervezeti Szabályzat” és a fejedelemségek. Az erdélyi és a magyarországi románok a reformkorban és az 1848-as forradalomban. Az 1848-as forradalom a román fejedelemségekben.	Az Erdélyi Iskola törekvései, korifeusainak túlzásai a római eredettel kapcsolatban. A román történetírás kezdetei. A délkelet-európai népek forradalmi mozgalmi és azok belső okai. Együttműködési tárgyalások a magyarok és a románok között. Az erdélyi és a hazai románok programjának eltérő vonásai. Az 1848-as forradalmak (szabadon választott) szépirodalmi, képzőművészeti és zenei művekben.
2.1.5 A modern állam kiépítése	A fejedelemségek egyesülése. A román nemzeti állam megszületése. Cuza reformjai. Az 1867-es kiegyezés és az erdélyi románok helyzete. Románia és a függetlenségi háború. A királyság kikiáltása. A románok a dualizmus kori magyar államban, nemzetiségi politika. Az erdélyi kérdés Romániában. Románia és az első világháború.	Az emigránsok forradalmi propagandája. Az unionista mozgalom a fejedelemségekben. Cuza bukásának okai. Az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetiségi politikája.

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
2.1.6 Románia az első világháború után	Románia a Párizs környéki békék után. A királyi diktatúra. A Vasgárda kormányra kerülése. Antonescu és a légionárius nemzeti állam létrehozása.	A két világháború közötti román külpolitika. Az egységes román állam megteremtésének nehézségei. A II. bécsi döntés.
2.1.7 A második világháború és hatásai	Románia hadba lépése és a harctéri események. Románia és a szovjet érdekszféra. Románia átállása a Szovjetunió oldalára. A <i>Vörös hadsereg</i> Románia területén. Rendszerváltás.	Háborús regények és filmek a román, a magyar és az egyetemes művészetből (szabadon választott alkotások).
2.1.8 A kommunista diktatúra Romániában	Társadalmi, gazdasági változások a második világháború után. A kommunista diktatúra kiépítése. A személyi kultusz következményei.	A szocialista rendszerre való áttérés romániai körülményei. Románia új külpolitikai orientációja.
2.1.9 A romániai rendszerváltozás	A temesvári és bukaresti forradalom. A szocialista rendszer megszűnése és a demokratikus többpártrendszer kialakulása.	A mai Románia társadalmi, gazdasági és kulturális helyzete. Románia helye az Európai Unióban. A román, a magyar és az egyetemes történelem összefüggései.
2.1.10 Történelmi korok és alakok találkozása	Földrajzi, történelmi, vallástörténeti, művészeti ismeretek integrált közvetítése. Tájegységek, történelmi korok és alakok találkozása a művészet és a tudomány alkotásaiban (pl. <i>Olt völgye</i> , <i>Cozia kolostor</i> , <i>Mircea cel Bătrân</i> , <i>G. Bogza Curtea Oltului</i> , <i>Goga Oltul</i> , <i>I. Minulescu Pe malul Oltului</i>).	Kitekintés egyetemes és magyar alkotásokra (<i>néhány műre</i>). C. Brâncusi három-négy művének értelmezése, szoborcsoportjainak ismerete. Szürrealizmus. Utazás az integrált ismeretek birodalmában.
2.1.11 Tudományok	A különböző tudományok (matematika, fizika, kémia, biológia, földrajz, történelem, filozófia, nyelvészet) román származású világhírű tudósai. Kutatásaik rövid összefoglalása. A repüléstudomány nagyjai. Világhírű sportolók.	Egy-két életút részletesebb bemutatása. A mintaképek szerepe az identitástudat erősítésében.

2.2. A magyarországi románok (hely)története

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
2.2.1 A 18. század előtti múlt nyomában	A hazai románság életének színtere, a Körösök és a Maros közti vidék ismerete. A család- és helységnevek szerepe az eredet feltérképezésében. Történelmi tények adatok tükrében.	Történelmi áttekintés román és magyar történelmi és nyelvészeti tanulmányok alapján. Diakron nyelvvizsgálat: családnevek, helynevek etimológiája (néhány példa alapján). Földrajzi, történelmi, nyelvészeti ismeretek ötvözése.
2.2.2 A török hódoltság korában	Letelepedés, földrajzi elhelyezkedés. Evlia Celebi feljegyzéseiből (gyulai vár, 1666). A gyulai vár szerepe a török hódoltság idején. E régió elnéptelenedésének okai és következményei.	A románok által is lakott települések helyzetrajza a török hódoltság idején (<i>átfogó bemutatás</i>). Körkép Gyula városáról a 17. században (<i>várostartó, lakosság, felekezetek, fürdők, közigazgatás, divat, nyelv(ek), épületek stb.</i>).
2.2.3 A 18. század az újratelepítés időszaka (1718–1746)	Az újratelepítések okai, folyamata és eredményei. Bihar, Békés és Csanád megye újjászerveződése. A túlélés alaptényezőinek (<i>nyelv, ortodox vallás, szokások, művészetek</i>) ismerete. Az erdélyi románság számának és arányának gyarapodása.	A 18. század első felének történései levéltári dokumentumok, írásos emlékek tükrében. Kitekintés más nemzetiségekre (<i>németek, szlovákok</i>) betelepítésére.
2.2.4 Helytörténet	Elek, Battonya, Békéscsaba, Kétegyháza, Méhkerék, Pusztatölgyes, Gyula, Körösszakál, Körösszegapáti, Bedő, Pocsaj, Magyarcsanak helytörténete. Első megjelenése történelmi dokumentumban, alapítólevélben. Tulajdonosai (<i>híres magyar és német családok felsorolása</i>). Lakossága: etnikai, felekezeti összetétele. Hitélete; oktatása; művelődésszervezése. Endogámia-exogámia kérdésköre.	Egyéni anyaggyűjtésen alapuló helytörténeti ismertető. Helytörténeti, művelődéstörténeti; hitéleti és etnológiai ismeretek összekapcsolása. Egy település (<i>hely</i>)története a kezdetektől napjainkig. Interetnikus kapcsolatok és kölcsönhatások. Azonosságok és különbségek.

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
2.2.5 Nemzeti-kulturális törekvések	Az Erdélyi Iskola szerepe. Az Osztrák-Magyar Monarchia macedo-román közösségeinek jellemzése. Kiemelkedő személyiségek. Szerepvállalásuk a gazdasági és a kulturális életben.	Az európai felvilágosodás hatása az Erdélyi Iskola gondolkodóira. Samuil Micu-Clain, Gheorghe Sincai és Petru Maior jelentősebb műveinek ismerete.
2.2.6 Neves személyiségek	Moise Nicoara, Gheorghe Pomut (Pomutz György), Iosif Vulcan, Iosif Ioan Ardelean, David Voniga, Stefan Rusu és mások a magyarországi románság szolgálatában. Hitvallásuk, mecénási szerepük, küldetéstudatuk jellemzése. A hazai román történetírás jelentősége (I. Ioan Ardelean: Monographia). Ştefan Rusu Testamentuma. Legendák Gheorghe Pomuţról és Ştefan Rusuról. A Petru Maior egyesület szerepe.	Egy-két neves személyiség <i>komplex pályarajza</i> . Gheorghe Pomuţ a román, a magyar és az amerikai történetírásban.
2.2.7 Kulturális intézmények, iskola, oktatás, alapítványok	Az egyházi iskolák. Román állami iskolák. Felsőoktatás. Az alapítványok szerepe a magyarországi románok kulturális életében. Alapítványok: Gozsdu, Ghiba-Birta Elena, Pap Teodor, Tegle Petru.	A Gozsdu-hagyaték „életútja” történeti kontextusban.
2.2.8 A román nyelvű sajtó és kiadványok	Sajtótörténeti alapismeretek 1918-ig. A <i>Familia</i> és a <i>Lumina</i> című lap(ok) jelentősége. Egyéb sajtótermékek, évkönyvek, kiadványok.	A legújabb publikációk felsorolása. A mai <i>Lumina</i> bemutatása.
2.2.9 Kulturális élet a 20. század második felében	A társadalmi-kulturális kontextus fejlődése. A magyarországi románság művelődéstörténetének főbb szakaszai. A jelentősebb román intézmények rövid története (pl.	A határon belüli és azon kívüli nemzetiségek kulturális életéből (<i>kiemelkedő személyiségek, jelentősebb kiadványok, művészeti produktumok stb.</i>).

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
	iskolatörténet). A Magyarországi Románok Kutató Intézete. Kiadványok (<i>Simpozion, Annales, Izvorul, Din traditiile populare ale românilor din Ungaria</i> stb.). Felsőoktatási Intézmények, Mass-media.	Történelmi, nyelvészeti, etnológiai, szociológiai tanulmányok a hazai románságról.

3. Társadalmi ismeretek

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
3.1 A hazai román népcsoport szociológiai ismérvei	A nemzetiségi közösség (szűkebb és tágabb) kapcsolatrendszer.	A kisközösségi szerveződések szerepének értelmezése.
3.2 A közösségi összetartozás tudata és jellemző megnyilvánulási formái	Egyéni és kollektív identitástudat, kettős kötődés, kétnyelvűség, kettős nyelvűség. Az asszimiláció (<i>okai, jellemzői, fokozata, iránya</i>).	Az <i>endogámia-exogámia</i> kérdésköre a magyarországi románok életében (<i>átfogó bemutatás</i>).
3.3 Az ortodox kereszténység kialakulása és jellemzői	Főbb dogmatikai, egyházfegyelmi és liturgikus eltérések az ortodox és a római katolikus szertartás között.	
3.4 A protestantizmus, (neo)protestáns egyházak	A protestantizmus lényege. Hatása a (román) kultúra fejlődésére. A baptista, pünkösdista román ajkú közösségek szerepe a nyelv ápolásában.	A protestantizmusról egyetemes, magyar-román történelmi ismeretek összekapcsolásával. Endogámia, exogámia kérdésköre a hazai román hitközösségekben.
3.5 Reflektálás a társadalmi változásokra a színház, filmművészet eszközeivel	Színháztörténeti alapismeretek. Nagynevű román (film)színészek, (film)rendezők, dramaturgok.	Európai hírnevű (film)színészek, (film)rendezők, a román, a magyar és a szomszédos népek kultúrájából (néhány alkotó és művének ismerete).

4. Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
4.1 A nemzetiségpolitika jogszabályi keretei	Nemzetiségi törvény. Az alapvető jogok biztosának, illetve a Magyarországon élő Nemzetiségek Jogainak Védelmét Ellátó Biztoshelyettesének szerepe. A nemzetiségpolitikai törvénykezés hatásai az intézmények működésére. Önkormányzatok, egyesületek szerepe a közösség fennmaradásában.	A kulturális autonómia kérdésköre.

5. A román nemzetiség nyelvével kapcsolatos ismeretek

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
5.1 A román nyelv eredete	A neolatin nyelvek. A román nyelv rövid keletkezéstörténete. Román nyelvterületek bemutatása.	A neolatin nyelvek nyomában (<i>térképhasználattal</i>).
5.2. Az irodalmi nyelv	A román nyelv irodalmi változata. Stílusfajták.	Stílusfajták jellemzése; különböző népismereti témájú szövegtípusok elemzése.
5.3 Nyelvjárások, tájnyelvi változatok	A román dialektusok sajátosságai.	A román nyelvjárások területei (<i>részletesebb feltérképezés</i>).
5.4 A hazai románok nyelve Nyelvcseré	A magyarországi román nyelvjárások jellemzői (lásd hazai román népmesék). A nyelvcseré típusai. A nyelvcserét előidéző faktorok. A kétnyelvűvé válás körülményei. A magyarországi sztenderd román. Nyelvválasztási szokások.	A bihari és a körös-marosi tájszólás jellemzése nyelvi példákkal. Szociolingvisztikai kutatások a magyarországi románok közösségében (<i>egy-két jelentősebb tanulmány ismerete</i>). A nyelvcseré jelei a nyelvtudásban és a nyelvválasztásban. A román nyelvválasztást meghatározó tényezők.
5.5 Nyelv-identitás	Ifjú nemzedék - család, iskola, egyházak, mass-media, nyelv.	A nyelv mint az identitásörzés egyik kulcstényezője.

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
	Magyarországi román költők (<i>Magdu Lucian, Berényi Mária</i>) versei az anyanyelvről, identitásról.	

6. Néprajzi ismeretek

6.1 A magyarországi románok népi kultúrája

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
6.1.1 Román és más ajkú (paraszti) közösségek együttélése	Kölcsönhatások a magyar és a román népi kultúrában. Elődeink alkalmazkodása a földrajzi és kulturális környezethez.	Kölcsönhatások a magyar, a román és más nemzetiségek: szlovákok, szerbek, németek népi kultúrájában.
6.1.2 A tradicionális típusú család	A család felépítése, kapcsolatrendszere, hierarchiája.	A család hajdan és ma (generációk együttélése; szereposztásaik).
6.1.3 Ősi tevékenységek és mesterségek	A magyarországi románok ősi tevékenységei és mesterségei.	Általános kitekintés a román nép ősi mesterségeire.
6.1.4 Népi textíliák	A szőtt, hímzett textíliák mint a paraszti lakásbelső legjellegzetesebb román elemei. A szöttek rendeltetése, esztétikája. A vászonszövés művészete (<i>textíliák, eljárások, hímzsminták</i>).	A munkafolyamat leírása a len- és kendertermesztéstől a népi textíliákig. Egyes textíliák szerepe a tradicionális összejöveteleken (pl. a tradicionális táncmulatságokon vagy az átmeneti rítusokban.)
6.1.5 Ruházkodás	A magyarországi románok ruházata. Etnikai jellege, rendeltetése. Honi nemzetiségek (németek, szlovákok, szerbek) népviselete (főbb jellemzői).	Románia különböző tájegységeinek népviselete. Egy vegyes nemzetiségű település (<i>pl. Elek vagy Battonya</i>) hajdani népi viselete.
6.1.6 Népi étkezési szokások, speciális ételek	A hazai románok hétköznapihoz és ünnepekhez kötődő speciális ételei.	Étkezési szokások a múltban és ma. Bőjti ételek - egészséges táplálkozás.
6.1.7 Naptári ünnepek és szokások	A naptári ünnepek szokásköltészete.	A magyar és román szokások kölcsönhatásai. Ünnepek (pl. karácsony, húsvét) megjelenítése a

	Ünnepek megjelenítése szabadon választott szépirodalmi alkotásokban.	különböző művészeti ágakban (irodalom, képzőművészet, zene).
6.1.8 Az átmeneti rítusok	Születési szokások, hiedelmek és népi alkotások (bölcsoadalok). Az ortodox keresztelő jelképrendszere. A lakodalom előtti (nép)szokások. Lakodalmi szokások, folklór alkotások, szakrális és profán szimbólumok. Ósi hiedelmek és jelképek a temetési szertartásban. Szokásköltészet. A halál mint a menyező Szentsége a román költészetben (<i>pl. Miorita</i>).	Az emberi élet nagy eseményei a művészetekben (néhány szabadon választott alkotás tükrében). Átmeneti rítusok a filmművészetben (kitekintés 1-2 filmre). A mulandóság mint alaptéma a román, a magyar és az egyetemes irodalomban (szabadon választott művek alapján).
6.1.9 Népi hiedelmek, babonák	Pozitív és negatív (elő)jelek. Mítikus lények.	Mitológiai lények a román folklórban. Filmvilág (<i>pl. Drakula</i>).
6.1.10 Népi gyógyászat	Mágikus eljárások. Ráolvasások. A népgyógyászat költészete.	A természetgyógyászat szerepe a modern ember életében. Gyógyturizmus itthon és Romániában.
6.1.11 A gyermek helye és szerepe a tradicionális közösségekben és a mai modern társadalomban	A gyermek jogai és kötelességei. Gyermekjátékok, -színház, -folklór. Játékszerkészítés a tradicionális faluban. A mai gyermek és az internet.	A gyermek a román irodalomban (<i>néhány szabadon választott alkotás tükrében</i>). Kitekintés a világirodalomra és a társművészetekre. A számítógépes játékok hatásai.
6.1.12 Népi líra	A „ <i>Doina</i> ” téma- és formavilága, egyedi hangulata. A vágy, a táj és a szerelem élménye román folklóralkotásokban.	„ <i>Doinák</i> ” értelmezése (<i>képi, érzelmi, filozófiai motívumok feltárása</i>).
6.1.13 Népi epika	Legendák „Bologu” betyárról. Egyetemes, nemzeti és helyi motívumok V. Gurzau, T. Simonca, M. Purdi meséiben. A mese szerepe a hajdani és a mai gyermek életében. Növények, madarak, állatok legendái.	Román földrajzi és történelmi legendák. Betyárvilág filmvásznon. Mesemondók, mesegyűjtemények az egyetemes, a magyar, a román és a honi nemzetiség irodalmából.

7. A román nemzetiség épített környezete

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
7.1 Lakókörnyezet, lakóház	A falu képe (<i>utcák, épületek</i>). Az alföldi jellegű lakóházak típusai. A gazdasági építmények jellege, rendeltetése. A lakóház belső elrendezése, díszítőelemei. Bútorzata (<i>jellegzetes geometriai formák, díszítőelemek</i>).	A lakókörnyezet és a lakóház régen és ma. Népi építészeti stílusok (parasztházak).
7.2 A szent építmények stílusjegyei	Külső és belső építészeti stílusjegyek, freskókompozíciók.	Neves romániai kolostorok: „voroneci (kék)”, „suceavai (zöld)”, putnai, argesi.
7.3 Képzőművészet	Építészeti és képzőművészeti stílusok (pl. <i>a bizánci, brâncoveanui, argesi, moldvai stílus</i> stb.). A román építészet és képzőművészet remekműveiből (öt-hat mű bemutatása). A magyarországi románok képzőművészete (átfogó bemutatás).	A szülőföldélmény kifejezése hazai román képzőművészek (Kohan György, Koszta Rozália, Orojan István) munkáiban (pl. jelképek, motívumok feltárása szabadon választott alkotások tükrében).

8. A román nemzetiség zenéje és táncművészete

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
8.1 Tradicionális összejövetelek	A vásár- és ünnepnapos táncok. A bihari táncok jellemzői. A rigmusköltészet szerepe, téma- és formavilága.	
8.2 Népi dráma (színjátszás)	Paraszti karnevál: turkajárás, maszkos alakoskodások. Betlehemezés, misztérium- és egyéb népi színjátékok mögöttes tartalmainak megfejtése.	Szokásvándorlás a magyar, a román és más ajkú nemzetiségek népi kultúrájában.
8.3 Népzene és néptáncművészet	Román népdalgyűjtemények, bihari táncok.	Dalok és táncok a magyar, a román, a szomszédos népek és a (<i>honi</i>) nemzetiségek népi kultúrkincséből.

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
8.4 Klasszikus zene	Világhírű román származású zeneszerzők, operaénekesek.	Történelmi, irodalmi, zenei ismeretek összekapcsolása (pl. Ciprian Porumbescu, George Enescu).

C) VIZSGALEÍRÁS

A vizsga részei

Középszint		Emelt szint	
Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
projekt	15 perc	180 perc	20 perc
80 pont	70 pont	100 pont	50 pont

A vizsgán használható segédeszközök

	Középszint		Emelt szint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
A vizsgázó biztosítja	NINCS	NINCS	Egynyelvű szótár	NINCS
A vizsgaszervező intézmény biztosítja	NINCS	A feladatokkal összefüggő segédeszköz (képi, nyomtatott, illetve elektronikus ismerethordozó)	NINCS	A feladatokkal összefüggő segédeszköz (képi, nyomtatott, illetve elektronikus ismerethordozó)

Közzé kell tenni

	Középszint		Emelt szint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga

Anyag	projektfeladatok javítási- értékelési útmutatója	tételcímek	NINCS	tételcímek
Határidő	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal	NINCS	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal
Felelős	A vizsgaanyagok elkészítéséért felelős intézmény			

KÖZÉPSZINTŰ VIZSGA

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
(projekt)	15 perc	
Egy téma önálló, évközi feldolgozása	A projektmunka megvédése	Egy tétel kifejtése
80 pont	20 pont	50 pont
	70 pont	

Írásbeli vizsga

Egy projekt készítése váltja ki az írásbeli vizsgát.

A projekt témája a részletes követelményekben szereplő nyolc témakör bármelyikéből választható, melyet a vizsgázó a szóbeli vizsgán véd meg.

A projekt munkával szemben támasztott követelmények

10-20 oldal terjedelmű, amelyből szemléltetések nélkül a szöveg hossza 12-es betűmérettel, másfeles sortávolsággal minimum 5 oldal. A projektleírásnak tartalmaznia kell a munka fázisait: a téma kiválasztása indoklását, hipotézisek illetve célkitűzések megfogalmazását, bibliográfiát, szakirodalmi vonatkozásokat, a gyűjtőmunka leírását, a téma tartalmi részének kidolgozását, következtetéseket, személyes élményeket.

A projektmunka a téma kiválasztásától a végső forma létrehozásáig önálló munka. A vizsgázó a projektmunka elkészítése során konzulens segítségét kérheti. Ha a vizsgázó már nem rendelkezik tanulói jogvisztonnyal, és konzulens segítségét kéri, akkor saját maga gondoskodik konzulensről. A tanulói jogviszonyban lévő vizsgázó konzulense lehet a szaktanára is. A vizsgázó legkésőbb az írásbeli vizsgaidőszak kezdetéig leadja a kész projekt munkát.

A vizsgázó a projektmunka bemutatásához szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást készít, amit a szóbeli vizsgán használ fel, a projekt megvédésekor.

A projektmunka értékelése

A projektmunkára összesen 80 pont adható. A teljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi javítási-értékelési útmutató alkalmazásával történik.

I. Tartalom

a) komplexitás, a téma többoldalú megközelítése	30 pont
b) a téma újszerű megközelítése	10 pont
c) bibliográfia és a téma szakirodalmi vonatkozásainak megjelenítése	5 pont

II. A projektkészítés folyamata

a) a projekt fázisainak megjelenítése	5 pont
b) az egyéni kutatómunka megjelenítése	15 pont

III. Forma

a) nyelvi megformáltság	8 pont
b) szerkezet, végső megjelenítés minősége	7 pont

Amennyiben a létrehozott szöveg jelentősen rövidebb a minimális szövegmenyiségnél (kevesebb mint 4 oldal), a projektmunka értékelhetetlen.

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

A vizsgázó 5 percen bemutatja projektmunkáját. Ehhez előre elkészített szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást hoz magával. Ezután 10 perc áll rendelkezésére, hogy kifejtse a tételét.

A tételsor a négy kötelező témakörből összeállított 20 tételből áll (Történeti ismeretek, Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek, A román nemzetiség nyelvvel kapcsolatos ismeretek, Néprajzi ismeretek). A tételeknek összességükben le kell fedniük mind a négy ismeretsoprotot. A tételek mindegyike tartalmazzon egy, a tétel témájához kapcsolódó forrást is, amelynek elemzése szintén a felelet része.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A szóbeli vizsgateljesítmény maximális pontértéke 70 pont. Ezen belül a projekt bemutatására 20 pont, a tétel kifejtésére 50 pont adható. A vizsgateljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi értékelési útmutató alkalmazásával történik.

A projekt bemutatása – összesen 20 pont

– a projektmunka lényegre törő összefoglalása	7 pont
---	--------

– prezentációs technika, előadásmód	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont
– szemléltetés	3 pont

A szóbeli tétel értékelése – összesen 50 pont

– tartalom	25 pont
– a forrás elemzése	10 pont
– nyelvi megformáltság	10 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont

EMELT SZINTŰ VIZSGA

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
180 perc	20 perc	
Esszé	Tétel kifejtése	
	A) altétel	B) altétel
100 pont	25 pont	25 pont
	50 pont	

Írásbeli vizsga

Az írásbeli feladat tartalmi és formai jellemzői

Emelt szinten az írásbeli vizsgarészben a vizsgázónak központi feladatok alapján (három megadott címből választva) egy 600-700 szavas esszét kell megírnia.

Az írásbeli vizsga a részletes vizsgakövetelményekre épül. Az írásbeli vizsgarész nyolc témakörből (ld. Részletes követelmények) tartalmaz forrásokra épülő feladatot, amelyekkel kapcsolatban a vizsgázó összefüggően kifejti az adott témát egyéni véleményével alátámasztva, és a feladatban megadott forrásokra reagálva.

Az írásbeli feladatlap értékelése

A dolgozat egészére maximálisan 100 pont adható. A pontozási útmutatót az írásbeli vizsgarész feladatainak központi javítási-értékelési útmutatója tartalmazza.

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

A szóbeli vizsgára 10 központilag meghatározott tétel készül. Minden tétel két altételből áll. Az A) altételt a vizsgázó a Történeti ismeretek és a Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek témaköréből, a B) altételt a Néprajzi ismeretek és a Román nemzetiség nyelvvel kapcsolatos ismeretek témaköréből húzza. Az egyes tételsorokon belül a témakörök aránya nem 50-50%, egy-egy témakör nagyobb hangsúlyt kaphat. A vizsgázónak kétszer tíz perc áll rendelkezésére, hogy a kihúzott két altételben meghatározott témákat kifejtése.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A szóbeli vizsgateljesítmény maximális pontértéke 50 pont. A két altételre 25-25 pont adható.

A vizsgateljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi értékelési útmutató alkalmazásával történik.

A) altétel:

– tartalom	15 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont

B) altétel:

– tartalom	15 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont

CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

CERINȚE DETALIAȚE DE BACALAUREAT

A) COMPETENȚE

Nivel mediu și ridicat

Candidatul trebuie

- să cunoască așezarea României, munții și apele țării;
- să știe să se folosească de hartă;
- să prezinte geografia economică și fizică a României;
- să fie capabil să prezinte trăsăturile caracteristice de natura geografică, istorică și culturală ale diverselor regiuni;
- să aibă cunoștințe de bază despre așezarea geografică a românilor din Ungaria, despre istoricul așezărilor și condițiile lor de viață;
- să prezinte influența ambianței așezării geografice exercitată asupra modului de viață al românii de pe aceste meleaguri;
- să fie capabil de a culege - și în mod independent - informații din izvoare scrise istorice și nescrise, din reviste, studii de specialitate și filme;
- să găsească legături între evenimente istorice din istoria popoarelor român și maghiar, precum și din istoria universală;
- să cunoască legende istorice, filme și alte opere artistice despre voievozi;
- să fie capabil să plaseze în timp și spațiu evenimentele din istoria românilor, maghiarilor și din istoria universală, precizând nume și locuri;
- să cunoască caracteristicile importante ale istoriei comunității române, așezările cu populație românească din Ungaria, factorii naturali și geografici;
- să aibă cunoștințe de bază cu privire la istoria (culturii) românilor din Ungaria de ieri și de azi;
- să înțeleagă cauzele și împrejurările colonizărilor și recolonizărilor;
- să fie capabil să schițeze istoricul localității natale pe baza unor documente nescrise (fotografii vechi, obiecte de valoare muzeala) și pe baza surselor scrise (scrisori din trecut și matricole);
- să aibă cunoștințe de baza despre drepturile civile și de naționalitate;
- să fie capabil să prezinte trăsăturile specifice sociologice care determină relațiile dintre cei ce aparțin aceleiași etnii;
- să fie capabil să prezinte principalele particularități ale dialectelor române și ale variantelor de grai;
- să aibă părere personală despre lingvismul dublu (gariul și limba standardă) și bilingvism;
- să fie capabil să înțeleagă cauzele directe și indirecte - într-un context de cauza-efect - ale unirii bisericii (din 1701);

- să fie capabil să caracterizeze în mod complex valorile materiale și spirituale ale românilor din Ungaria;
- să descopere paralelisme între cultura populară română și maghiară în circulația motivelor strămoșești;
- să fie capabil să identifice influențele reciproce în diferitele culturi etnice, prezentând oral și în scris esența identităților și diferențelor;
- să cunoască principalele trăsături caracteristice ale arhitecturii bisericilor ortodoxe;
- să înțeleagă influența reciprocă dintre tradiție și inovație, precum și filozofia păstrării și creării valorilor;
- să aibă părere despre rolul mediilor de informare în activitatea de păstrare și de creare a tradițiilor;
- să fie capabil să facă legatură între cunoștințele de geografie, istorie, cultură, etnologie și arte;
- să se orienteze în mod adecvat în lumea teatrului, muzicii, filmului, științelor, tehnicii și a sportului.

La nivel ridicat

Să înțeleagă în mod complex relația cauza-efect; să-și însușească în mod coerent cunoștințele și să le prelucreze cu exigența în scris și oral.

B) DOMENII DE CUNOSTINȚE

1. Cunoștințe geografice

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
1.1 Cunoștințe generale despre geografia României	Situarea României în Europa. Asezarea geografică, țările vecine. Aspecte geografico-istorice. Spațiile frecventate, regiunile și zonele etnogeografice.	Situarea României în lume. Compararea ei cu alte țări asemănătoare din Europa și de pe alte continente.
1.2 Specificul geografic și istoric al României	Populația, componența etnică. Resursele naturale, munții, apele. Specificul florei și al faunei.	
1.3 Componența etnică a populației	Tipuri de așezări. Populația. Minoritățile naționale. Conviețuirea românilor și a ungarilor în România de azi și în afara granițelor.	
1.4 Simbolurile geografice în creații populare. Zone etnogeografice	Simboluri specifice ale României în oglinda unor legende, mituri, povestiri fabuloase.	Cunoștințe interdisciplinare. Zonele etnogeografice în texte ficționale, non-ficționale și în diferitele ramuri ale artei (arta

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
	Ex. Legenda orașului București (ciobanul Bucur...); Ateneul român, simbol al culturii române; Teiul lui Eminescu (copacul îndrăgostiților – Iași)	plastică, film). Patrimoniul național ca parte integrantă a patrimoniului universal.
1.5 Turismul	Stațiuni de câmpie, stațiuni montane, podgorene și balneoclimaterice. Turism medical, turism rural.	
1.6 Aspectul geografic al localităților din zona limitrofă graniței maghiaro-române	Analiza circumstanțelor geografice ale așezărilor, poziția limbii. Efectul acestora asupra modului de trai al românilor.	Centre turistice în România, Ungaria și în alte țări europene (<i>cunoștințe generale</i>).
1.7 Regiuni și personalități	Prezentarea în mod coerent a cunoștințelor din domeniile geografiei, istoriei, istoriei bisericii, artelor. Regiuni, epoci și personalități istorice în opere de artă și științifice (de ex. valea Oltului, mănăstirea Cozia, Mircea cel Batrin; Geo Bogza: Cartea Oltului, Octavian Goga: Oltul, Ion Minulescu: Pe malul Oltului). Stiluri în arhitectura și în artele plastice (de ex. stilul bizantin, brâncovenesc, argeșean, moldovenesc etc.).	Privire asupra creațiilor universale, maghiare și române (câteva opere). Analiza a trei-patru opere ale lui C. Brancuși. Cunoașterea ansamblului de sculpturi. Suprerealismul. Călătorie interdisciplinară.

2. Cunoștințe de istorie

2.1 Istoria românilor

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
2.1.1 Începuturile	Primele semne ale vieții de pe teritoriul actual al României. Cunoașterea cât mai obiectivă a formării poporului și limbii române.	Conceptii diverse. Teorii cu privire la etnogeneza românilor.
2.1.2 Formarea statelor române	Condițiile în care s-au format statele feudale.	Structuri economice, sociale și politice feudale în țările române.

	Voievodatele ca primele formațiuni politice în Moldova și Țara Românească.	
2.1.3 Pericolul turcesc	Principatele române, expansiunea turcească. Consolidarea și dezvoltarea Țării Românești și Moldovei.	Locul și rolul fanarioților în istoria românilor. Prezentarea unor voievozi în creații literare, picturi, sculpturi, filme (la liberă alegere).
2.1.4 Epoca renașterii naționale	Românii din Transilvania în secolul al 18-lea. Situația țărănimii din Transilvania și Ungaria. Răscoala sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan. Consecințele ei. Mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu. Principatele și Regulamentele Organice. Românii din Transilvania și din Ungaria în epoca refomelor și în timpul revoluției de la 1848. Revoluția de la 1848 în principate.	Năzuințele Școlii Ardelene, exagerările corifeilor în legătură cu originea latină. Începuturile istoriografiei române. Mișcările revoluționare ale popoarelor din sud-estul Europei și cauzele interne ale mișcărilor. Tratatative de colaborare între revoluționarii maghiari și români. Deosebiri în programul românilor din Transilvania și al celor din Ungaria. Reflectarea revoluțiilor din 1848 în diferite creații artistice (literatură, arte plastice, muzică) la liberă alegere.
2.1.5 Constituirea statului modern	Unirea Principatelor. Formarea statului român național. Reformele lui Cuza. Pactul dualist din 1867 și situația românilor din Transilvania. România și războiul de independență. Proclamarea regatului. Românii în epoca statului dualist maghiar, politica față de naționalități. Problema Transilvaniei în România. România și primul război mondial.	Propaganda revoluționară a emigranților. Mișcarea unionistă din principate. Cauzele căderii lui Cuza. Politici față de naționalități în Austro-Ungaria.
2.1.6 România după primul război mondial	România după pacea de la Trianon. Dictatura regală. Ajungerea la putere a Gărzii de fier. Antonescu și constituirea statului național-legionar român.	Politica externă a României între cele două războaie. Dificultățile formării statului român unitar. Al doilea arbitraj (dictat) de la Viena.

2.1.7 Cel de-a1 doilea război mondial și urmarile sale	Intrarea în război a României și evenimentele de pe front. Trecerea României de partea Uniunii Sovietice. România și sfera de interes sovietică. Armata Rosie pe teritoriul României. Schimbarea regimului.	Romane si filme de război din arta românească, maghiară și universală (la liberă alegere).
2.1.8 Dictatura comunistă în România	Schimbări sociale și economice după cel de-a1 doilea război mondial. Instalarea dictaturii comuniste. Urmările cultului personalității.	Trecerea la sistemul socialist în România. Noi orientări în politica externă a României.
2.1.9 Schimbarea regimului în România	Revoluțiile din Timișoara și București. Răsturnarea sistemului socialist și formarea partidelor democratice.	Situatia socială, economică și culturală în România contemporană. Statutul României în Uniunea Europeană. Conexiunile istoriei universale, române și maghiare.
2.1.10 Epoci și personalități istorice	Prezentarea în mod coerent a cunoștințelor din domeniile geografiei, istoriei, istoriei bisericii, artelor. Regiuni, epoci și personalități istorice în opere de artă și științifice (de ex. valea Oltului, mănăstirea Cozia, Mircea cel Batrin; Geo Bogza: Cartea Oltului, Octavian Goga: Oltul, Ion Minulescu: Pe malul Oltului). Stiluri în arhitectura și în artele plastice (de ex. stilul bizantin, brâncovenesc, argeșean, moldovenesc etc.).	Privire asupra creațiilor universale, maghiare și române (câteva opere). Analiza a trei-patru opere ale lui C. Brancuși. Cunoașterea ansamblului de sculpturi. Suprerealismul. Călătorie interdisciplinară.
2.1.11 Științe	Savanți de origine română cu renume mondial în științele: matematică, fizică, chimie, biologie, geografie, istorie, filozofie, lingvistică. Cercetări (rezumat). Sportivi de renume mondială.	Expunerea mai detaliată a vieții și activității câtorva savanți. Rolul portretelor model în întărirea sentimentului de identitate.

2.2 Istoricul românilor din Ungaria

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
2.2.1 Pe urmele trecutului din perioada premergătoare secolului al 18-lea	Cunoașterea regiunii dintre Crișuri și Mureș (cu folosirea hărții), a zonei așezărilor populate de români din Ungaria. Rolul numelor de familie și de localități cu privire la originea românilor. Fapte istorice în oglinda datelor.	Privire generală istorică pe baza unor studii istorice și lingvistice în română și maghiară Analiza diacronică: etimologia unor nume de familie și așezări. Îmbinarea cunoștințelor de geografie, de istorie și de lingvistică.
2.2.2 În epoca dominației turcești	Stabilirea românilor și condițiile geografice ale așezărilor lor. Din însemnările lui Evlia Celebi (cetatea din Giula, 1666). Rolul cetății medievale în timpul stăpânirii otomane. Cauzele și urmările depopulării acestei regiuni.	Situația așezărilor populate de români în epoca dominației turcești. (Prezentare generală.) Giula în secolul al 17-lea. (Istoricul orașului, locuitorii, confesiuni, băi, administrație publică, modă, limbi, edificii etc.)
2.2.3 Secolul al 18-lea, perioada recolonizării (1718-1746)	Cauzele, procesul și urmările recolonizării. Reorganizarea județelor Bihor, Bichiș și Csanád. Factorii de bază ai supraviețuirii (limba, religie ortodoxă, datini, arte). Creșterea numărului și a proporției românilor ardeleni.	Evenimente din prima jumătate a secolului al 18-lea în oglinda documentelor din arhive și a altor acte scrise. Privire generală asupra colonizării altor naționalități (germani, slovaci).
2.2.4 Istorie locală	Istoricul așezărilor Aletea, Bătania, Bichișciaba, Chitighaz, Micherechi, Otlaca- Pustă, Giula, Săcal, Apateu, Bedeu, Pocei, Cenadul Unguresc. Prima apariție în documente istorice, fundații. Proprietarii (numele renumitelor familii maghiare și germane). Etnia și confesiunea locuitorilor. Viața religioasă, învățământ, culturalizare, obiceiurile de endogamie și de exogamie.	Expunere despre istoricul unei așezări, bazată pe culegerea materialului în mod individual. Îmbinarea cunoștințelor de istorie locală, de cultura locală, de viața confesională și de etnologie. Istoria locală a unei așezări (la liberă alegere). Relații interetnice și influențe reciproce. Asemănări și deosebiri.
2.2.5 Năzuințe naționale și culturale	Rolul Școlii Ardelene. Caracterizarea comunităților macedoromâne din Monarhia Austro-Ungară. Personalități de seamă. Rolul lor în viața economică și culturală.	Influența iluminismului european exercitată asupra corifeilor Școlii Ardelene. Cunoașterea unor opere mai însemnate ale lui Samuil Micu-Clain, Gheorghe Șincai, Petru Maior.

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
2.2.6 Personalități de seamă	Moise Nicoară, Gheorghe Pomuț (Pomutz György), I. Vulcan. I. I. Ardelean, David Voniga, Șt. Rusu și alții în slujba românilor din Ungaria. Caracterizarea crezului, rolului de mecenat și a misiunii lor. Importanța istoriografiei române din Ungaria (I. Ioan Ardelean: Monographia). Testamentul lui Ștefan Rusu. Legende despre Gheorghe Pomuț și Ștefan Rusu. Rolul Societății Petru Major.	Prezentarea complexă a activității unor personalități de seamă. Gheorghe Pomuț în istoriografia româna, maghiară și americană.
2.2.7 Instituții culturale, școli, învățământ, fundații	Școli confesionale, Școli românești de stat. Învățământul superior. Rolul fundațiilor în viața culturală a românilor din Ungaria. Fundații înființate de E. Gojdu, Ghiba-Birta Elena, Pap Teodor, Tegle Petru.	Moștenirea Gojdu în context istoric.
2.2.8 Presa în limba română, publicații	Cunoștințe despre istoria presei până în anul 1918. Însemnătatea revistelor Familia și Lumina. Alte publicații, almanahuri.	Publicațiile noi. Prezentarea revistei Lumina.
2.2.9 Viața culturală în a doua jumătate a secolului al 20-lea	Dezvoltarea condițiilor socio-culturale. Perioadele mai importante ale istoriei culturii românilor din Ungaria. Scurt istoric al unor instituții românești (de ex. istoricul scolilor). Institutul de Cercetari al Românilor din Ungaria. Publicații (Simpozion, Annales, Izvorul, Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria etc.). Instituții	Din viața culturală a naționalităților din țară și de peste hotare (personalități de seamă, publicații mai importante, opere artistice etc.). Studii istorice, lingvistice etnologice și sociologice despre românii din Ungaria.

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
	superioare. Mass-media.	

3. Cunoștințe sociale

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
3.1 Caracteristicile sociologice ale comunității românești din Ungaria	Sistemul de relații (constrânse și extinse) a comunității de naționalitate.	Definirea importanței rolului de organizare a comunităților mici.
3.2 Conștiința de apartenență la comunitatea românească și forme specifice de afirmare și manifestare	Identitate individuală, identitate colectivă, atașament dublu, bilingvism (română și maghiară), lingvism dublu (grai, limba standard). Cauzele, specificitățile, stadiul, direcția procesului de asimilare.	<i>Endogamia și exogamia în viața românilor din Ungaria (prezentare generală).</i>
3.3 Formarea și specificul creștinismului ortodox	Cauzele și urmările schismei. Ruptrura dintre creștinismul din est și din occident. Diferențe mai importante la nivel canonic, disciplinar și liturgic dintre slujba ortodoxă și cea catolică.	
3.4 Protestantismul, Biserici (neo)protestante.	Esența protestantismului. Influența sa asupra dezvoltării culturii (române). Rolul bisericilor baptiste și pentecostale în păstrarea limbii române.	Cunoștințe despre protestantism corelând cunoștințele de istorie universală și cele de istorie maghiară și română. Endogamia, exogamia în comunitățile religioase.
3.5 Reflectare asupra schimbărilor sociale prin teatru, cinematografie	Cunoștințe de bază despre istoria teatrului. Actori, regizori, dramaturgi români de renume mondială.	Actori, regizori cu renume european în viața culturală română, maghiară și a popoarelor vecine (numele unor creatori și opere).

4. Cunoștințe juridice și sociale cu privire la naționalități

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
4.1 Normele de drept cu privire la politica față de naționalități	<p>Legea pentru naționalități și influența acesteia asupra funcționării instituțiilor.</p> <p>Rolul Comisarului drepturilor fundamentale și al Adjunctului comisarului drepturilor fundamentale, responsabil pentru drepturile naționalităților din Ungaria.</p> <p>Rolul autoguvernărilor, asociațiilor în viața comunității.</p>	Problematika autonomiei culturale.

5. Limba română – Limba naționalității române din Ungaria

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
5.1 Originea limbii române	Limbile romanice. Scurt istoric al formării limbii române. Prezentarea teritoriilor unde se vorbește limba română.	Pe urmele limbilor romanice (folosindu-se de hartă).
5.2 Limba literară	Varianta literară a limbii române. Stilurile.	Caracterizarea stilurilor; analiza unor texte cuprinzând diverse teme folclorice.
5.3 Dialecte, graiuri	Particularitățile dialectelor române.	Zonele dialectelor limbii române.
5.4 Limba românilor din Ungaria	<p>Particularitățile dialectelor române din Ungaria (vezi basmele și poveștile populare).</p> <p>Tipuri ale schimbului de limbă.</p> <p>Factorii care generează aceste schimburi.</p> <p>Imprejurările formării bilingvismului.</p> <p>Limba română standardă din Ungaria.</p> <p>Obiceiuri de alegere a limbii.</p>	<p>Prezentarea graiurilor bihorean și crișean cu exemple potrivite.</p> <p>Cercetări socio-lingvistice în comunitățile românilor din Ungaria (cunoașterea unor studii mai importante).</p> <p>Semne ale schimbului de limbă în vorbire și în alegerea limbii.</p> <p>Factori determinanți în alegerea limbii.</p>
5.5 Limbă - identitate	Generația nouă, familia, școala, biserica, mass-media, limba.	Limba - un element fundamental în păstrarea identității.

	Limba, identitatea în poeziile autorilor români din Ungaria (Lucian Magdu, Maria Berényi).	
--	--	--

6. Cunoștințe etnografice

6.1 Cultura populară a românilor din Ungaria

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
6.1.1 Conviețuirea comunităților (țărănești) românești și cu celelalte etnii	Interacțiuni în cultura populară maghiară și română. Acomodarea înaintșșilor noștri la mediul geografic și cultural.	Interacțiuni între cultura populară maghiară, română și a altor naționalități (slovaci, sârbi, germani).
6.1.2 Familia de tip tradițional	Structura familiei, sistemul ei de relații și ierarhia ei.	Familia în trecut și în zilele noastre (coabitarea generațiilor; obligațiile).
6.1.3 Activitățile strămoșești și meșteșugurile	Activități și meșteșuguri vechi la românii din Ungaria.	Meșteșugurile străvechi ale poporului român (privire generală).
6.1.4 Textile populare	Țesături, textile brodate ca cele mai caracteristice elemente românești ale locuinței. Arta țesutului (textile, procese, modele de broderie).	Descrierea proceselor de la cultivarea cânepii și inului până la produsele textile. Rolul unor textile în cadrul întâlnirilor tradiționale (de ex. jocul duminical și riturile de trecere: nașterea, cununia, decesul).
6.1.5 Îmbrăcămintea	Portul românilor din Ungaria. Particularitățile etnice. Funcția pieselor de îmbrăcăminte. Portul popular al naționalităților conlocuitoare (germani, slovaci, sârbi). Prezentare generală.	Costumele naționale în diverse regiuni ale României. Portul străvechi în așezările cu mai multe naționalități (de ex. Aletea, Bătănia).
6.1.6 Obiceiuri privind mesele, mâncăruri specifice.	Mâncăruri specifice ale românilor din Ungaria servite în zilele de lucru și cu prilejul sărbătorilor.	Obiceiuri vechi și noi privind mesele.
6.1.7 Sărbători calendaristice. Țesături, datini	Poezii legate de sărbătorile calendaristice. Sărbătorile în creații literare (la liberă alegere).	Influențe reciproce ale datinilor maghiare și române. Reflectarea artistică a sărbătorilor (de ex.:

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
		Crăciunul, Paștile) în diferitele ramuri ale artei (literatura, arte plastice, muzica).
6.1.8 Riturile de trecere	<p>Obiceiuri, credințe și creații populare legate de naștere. Cântece de leagăn. Simboluri ale botezului ortodox. Obiceiuri populare practicate înainte de nuntă.</p> <p>Obiceiuri legate de nuntă, creații folclorice, simboluri sacre și profane.</p> <p>Credințe și simboluri strămoșești în riturile de înmormântare.</p> <p>Moartea - sacralitatea nuntirii în poezia populară românească (de ex. Miorița).</p>	<p>Riturile de trecere în universul filmului (trimiteri la un film liber ales).</p> <p>Trecerea timpului ca temă fundamentală în literatura română, maghiară și universală (creații la liberă alegere).</p> <p>Moartea ca misterul cununii în literatura universală.</p>
6.1.9 Credințe populare, superstiții	Semne (premonitorii) pozitive și negative. Fiinte mitice.	Ființe mitologice în folclorul literar și în filmul românesc (de ex.: Dracula).
6.1.10 Medicina populară	Procedee magice. Descântatul. Descânțecă. Poezia legată de medicina populară.	Rolul medicinei populare în viața omului modern. Turism medical în Ungaria și în România
6.1.11 Locul și rolul copilului în comunitățile tradiționale și în societatea modernă	Drepturile și obligațiile copilului. Jucării, teatru pentru copii, folclorul literar al copiilor. Confectionarea jucăriilor în satul tradițional. Copilul de azi și internetul.	Copilul în literatura română (în oglinda unor opere la alegere). Privire generală asupra literaturii universale și asupra altor opere artistice. Influența jocurilor computerizate.
6.1.12 Poezia populară	Tematica și forma doinei. Tonalitatea specifică. Oglindirea dorului, peisajului și a dragostei în cinci, șase poezii populare.	Analiza a șapte-opt doine (prezentarea imaginilor, sentimentelor și motivelor filozofice).
6.1.13 Proza populară	Legende despre haiducul „Bologu”. Elemente universale, naționale și locale în poveștile lui Vasile Gurzău, Teodor Simonca, Mihai Purdi. Rolul basmelor, poveștilor în viața copilului de ieri și de azi.	Legende geografice și istorice. Viața de haiduc și în oglinda unui film (la liberă alegere). Povestitori, culegeri de povești din literatura universală, maghiară, română și a altor naționalități conlocuitoare (cu exemple).

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
	Legende din lumea viețuitoarelor (plante, păsări, animale).	

7. Arhitectura naționalității române

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
7.1 Mediul ambiant, case de locuit	Aspectul satului (străzi, edificii). Tipuri de case de câmpie. Caracterul și destinația acareturilor. Interiorul casei de locuit. Mobilierul (forme geometrice caracteristice, elemente ornamentale).	Aspectul din trecut și de azi al mediului ambiant și al casei de locuit. Stiluri de arhitectură rustică (casele țărănești).
7.2 Arhitectura locașurilor sacre	Arhitectura interioară și exterioară, compoziții ale frescelor.	Mănăstiri renumite: Voroneț („albastru de Voroneț”), Sucevița („verdele de Sucevița”), Putna, Curtea de Argeș.
7.3 Arte plastice	Stiluri în arhitectura și în artele plastice (de ex. stilul bizantin, brâncovenesc, argeșean, moldovenesc etc.). Capodoperele arhitecturale și de artă plastică românești (câteva exemple). Privire generală asupra artei plastice a românilor din Ungaria.	Revelații despre meleagurile natale în operele artiștilor plastici români din Ungaria Gheorghe Kohan, Rozalia Koszta, Stefan Oroian (prezentarea simbolurilor, motivelor în opere la alegere).

8. Muzica și dansurile naționalității române

TEME	NIVELUL EXAMENULUI	
	Nivel mediu	Nivel ridicat
8.1 Întâlniri tradiționale	Jocul duminical și de sărbători. Caracteristicile dansurilor bihorene. Rolul, tema și forma strigăturilor.	Prezenta evenimentelor decisive din viața omului în opere artistice.
8.2 Drama populară	Teatru folcloric: Turca, Vicleimul, și alte piese populare cu secvente mascate. Descifrarea sensurilor.	Obiceiuri transmise și preluate reciproc în cultura populară maghiară, română și a altor minorități.
8.3 Muzica populară, dansuri populare	Culegeri de cântece populare române, dansuri bihorene.	Cântece și dansuri din folclorul al popoarelor vecine (român și maghiar) și al naționalităților conlocuitoare.
8.4 Muzică clasică	Celebrități mondiale: compozitori, cântăreți de operă.	Integrarea cunoștințelor istorice, literare, muzicale (de ex.: Ciprian Porumbescu, George Enescu).

C) DESCRIEREA EXAMENULUI

Fazele examenului

Nivel mediu		Nivel ridicat	
Examen în scris	Examen oral	Examen în scris	Examen oral
Proiect	15 minute	180 minute	20 de minute
80 de puncte	70 de puncte	100 de puncte	50 de puncte

Materiale auxiliare acceptate în cursul examenului

	Nivel mediu		Nivel ridicat	
	Examen în scris	Examen oral	Examen în scris	Examen oral
Asigurarea îi revine candidatului	NU SE DĂ	NU SE DĂ	Dicționar explicativ	NU SE DĂ
Asigurarea îi revine instituției organizatoare de examen	NU SE DĂ	Materiale ajutătoare referitoare la temele date	NU SE DĂ	Materiale ajutătoare referitoare la temele date

		(surse scrise,vizuale, electronice)		(surse scrise,vizuale, electronice)
--	--	--	--	--

Se vor publica

	Nivel mediu		Nivel ridicat	
	Examen în scris	Examen oral	Examen în scris	Examen oral
Material	Conform ghidului de corectare și evaluare al proiectului	Titlurile tezelor	NU SE PUBLICĂ	Titlurile tezelor
Data limită	Minimum cu șaizeci de zile înainte de începerea sesiunii de examene	Minimum cu șaizeci de zile înainte de începerea sesiunii de examene	NU SE PUBLICĂ	Minimum cu șaizeci de zile înainte de începerea sesiunii de examene
Instituția responsabilă	Instituția responsabilă pentru întocmirea materialelor de examamen			

EXAMENUL DE NIVEL MEDIU

Examen în scris	Examen oral	
(proiect)	15 minute	
Elaborarea individuală a unei teme în cursul anului.	Suținerea proiectului	Expunerea unei teze
80 de puncte	20 de puncte	50 de puncte
	70 de puncte	

Examenul în scris

Structura conținutului

Elaborarea unui proiect are valoare egală cu examenul în scris.

Subiectul proiectului poate fi ales din cele opt domenii de cunoștințe care au fost studiate în timpul anului școlar, subiect care va fi susținut de către candidat în cadrul examenului oral.

Cerințele referitoare la proiect

Un text de 10-20 de pagini care să conțină, fără ilustrații, cel puțin 5 pagini dactilografiate cu litere de 12 puncte mărime și cu o distanță de 1,5 între rânduri. Descrierea proiectului trebuie să conțină fazele elaborării: motivarea alegerii subiectului, precizarea ipotezelor, respectiv a scopurilor, bibliografia, referirile la literatura de specialitate, descrierea muncii de cercetare, procesul elaborării conținutului, concluziile, impresiile personale. Elaborarea proiectului să fie muncă individuală de la alegerea subiectului până la forma lui definitivă. În cursul elaborării, candidatul are voie să-i ceară ajutorul vreunui consultant. Întrucât candidatul nu este elevul ordinar al școlii și are nevoie de consultant, el însuși și-l va alege. Consultantul elevului ordinar poate fi însuși profesorul lui de specialitate. Candidatul își va preda proiectul cel mai târziu până la data începutului sesiunii examenului în scris.

Candidatul va prezenta alături de proiect materialul ilustrativ sau un rezumat al aspectelor fundamentale de care se va folosi în cadrul examenului susținându-și proiectul.

Evaluarea proiectului

Proiectul poate fi evaluat în total cu maximum 80 de puncte. Evaluarea realizării proiectului se va face pe baza directivelor centrale de corectare și evaluare care conțin următoarele criterii:

I. Conținutul

<i>a)</i> complexitate, aspectul multilateral al prezentării temei	30 de puncte
<i>b)</i> prezentarea temei sub aspecte noi	10 puncte
<i>c)</i> prezentarea bibliografiei și a referirilor la literatura de specialitate	5 puncte

II. Procesul elaborării proiectului

<i>a)</i> prezentarea fazelor proiectului	5 puncte
<i>b)</i> descrierea muncii individuale de cercetare	15 puncte

III. Forma

<i>a)</i> elasticitatea limbajului	8 puncte
<i>b)</i> structura, calitatea aspectului final	7 puncte

Întrucât textul proiectului ar fi mai scurt decât volumul minim, adică ar cuprinde mai puțin de 4 pagini, lucrarea nu poate fi evaluată.

Examenul oral

Caracteristicile de conținut și de formă ale blocului de teze

Candidatul își va prezenta proiectul în timp de 5 minute. Pentru examenul oral, candidatul va aduce cu sine materialul ilustrativ adunat în prealabil ori un rezumat scurt al proiectului. Examenul va continua cu expunerea tezei în 10 minute.

Blocul de teze cuprinde cel puțin 20 de teze compuse din cele patru domenii de cunoștințe obligatorii (Cunoștințe de istorie, Cunoștințe juridice și sociale cu privire la naționalități, Cunoștințe etnografice, Limba naționalității române din Ungaria). Tezele trebuie să atingă subiecte din toate cele patru domenii de cunoștințe. Fiecare teză să conțină și o oarecare sursă referitoare la temă, analiza căreia se integrează în examenul oral.

Evaluarea examenului oral

Calitatea expunerii candidatului la examenul oral poate fi evaluată cu maximum 70 de puncte. Din acestea 20 de puncte se pot da pentru prezentarea proiectului, iar 50 de puncte pentru expunerea tezei. Evaluarea examenului oral se va face pe baza îndrumătorului central de evaluare care conține următoarele criterii de evaluare.

Prezentarea proiectului – în total 20 de puncte

– rezumarea esențialului proiectului	7 puncte
– tehnica prezentării, modul expunerii	5 puncte
– limbajul	5 puncte
– demonstrații cu ajutorul materialului intuitiv	3 puncte

Evaluarea expunerii tezei – în total 50 de puncte

– conținutul	25 de puncte
– analiza surselor	10 puncte
– limbajul	10 puncte
– structura expunerii, compunerea răspunsului	5 puncte

EXAMENUL DE NIVEL RIDICAT

Examenul în scris	Examenul oral
180 de minute	20 de minute
Eseu	Expunerea tezei
100 de puncte	50 de puncte

Examenul în scris

Caracteristicile de conținut și de formă ale examenului în scris

În cadrul examenului în scris la nivelul mediu, candidatul trebuie să elaboreze un eseu conținând 600-700 de cuvinte pe baza temelor centrale (alegând unul din cele trei titluri date).

Examenul în scris se bazează pe cerințele centrale detaliate ale examenului în scris. Examenul în scris conține teme bazate pe surse din cele opt domenii de cunoștințe (vezi: Cerințe generale). În legătură cu acestea, candidatul va expune în mod coerent tema în cauză, exprimându-și totodată părerea personală, reacționând la sursele legate de temă.

Evaluarea

Pentru compunere se pot da în total 100 de puncte. Modul atribuirii punctelor se află în îndrumătorul central de corectarea-evaluarea temelor examenului în scris.

Examenul oral

Caracteristicile de conținut și de formă ale blocului de teze orale

Pentru examenul oral se stabilesc în mod central 10 teze. Fiecare teză constă din partea „A” și partea „B”. Partea „A” conține teze cu subiecte din domeniile Cunoștințe istorice și Cunoștințe juridice și sociale cu privire la naționalități, iar partea „B” subiecte din domeniile Cunoștințe etnografice și Limba naționalității române din Ungaria, teze dintre care candidatul va trage câte un titlu. Proporția subiectelor din cadrul blocului de teze nu este 50%-50%, proporția poate fi schimbată, punând accentul pe unul sau altul din domeniile de cunoștințe. Candidatului îi stau la dispoziție câte 10 minute pentru expunerea fiecărei teze.

Evaluarea

Expunerea tezelor valorează maximum 50 de puncte. 25 de puncte pentru teza „A”, 25 de puncte, pentru teza „B”. Evaluarea examenului oral se va face pe baza îndrumătorului central de evaluare care conține următoarele criterii de evaluare.

Teza „A”

– conținutul	15 puncte
– structura compunerii și a răspunsului	5 puncte
– limbajul	5 puncte

Teza „B”

– conținut	15 puncte
------------	-----------

– structura compunerii și a răspunsului	5 puncte
– limbajul	5 puncte